

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ДО ГЛИБИН СУТНОСТИ МОВИ

(TO THE DEPTHS OF THE ESSENCE OF LANGUAGE)

Збірник наукових праць
на пошану професора
Миколи Лесюка

Івано-Франківськ
Місто НВ
2020

УДК 378.6:811.161.2](477.86-25) ПНУ ім. В. Стефаника (092) Лесюк М. П. (082)
Д 55

Друкується за ухвалою Вченої ради Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(протокол № 6 від 20 лютого 2020 року)

Редакційна колегія:

Бігусяк М. В., канд. філол. наук, доцент

Дорогович Н. О., канд. філол. наук, доцент

Скрипник М. В., канд. філол. наук, доцент

Хороб С. І., докт. філол. наук, професор

Редактор – **Дорогович Наталія Омелянівна**

Рецензенти:

Совтис Наталія Миколаївна, докт. філол. наук, професор, завідувачка катедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету

Піхманець Роман Володимирович, докт. філол. наук, професор катедри української літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

До глибин сутності мови : Збірник наукових праць на пошану професора Миколи Лесюка. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. 364 с.

ISBN 978-966-428-725-5

Книжка «**До глибин сутності мови**» приурочена 80-річчю від дня народження доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, Заслуженого працівника освіти України, лауреата численних премій **Лесюка Миколи Петровича**. До книжки увійшли статті філологічних дослідників на актуальні теми сучасної слов'янської філології. Автори порушують різноманітні питання, торкаючись глибин сутності мови та слова, любов до яких і об'єднує представлених дослідників та шанованого ювіляра.

The book «**To the depths of the essence of language**» is dedicated to the 80th anniversary of the birth of **Lesiuk Mykola Petrovych** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Slavic Languages of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Honored Education Worker of Ukraine, laureate of numerous awards. The book includes articles written by philologists-researchers on current topics of modern Slavic studies. The authors raise various issues, touching on the depths of the essence of language and word, the love to which unites the presented researchers and the esteemed jubilee.

УДК 378.6:811.161.2](477.86-25) ПНУ ім. В. Стефаника (092) Лесюк М. П. (082)

ISBN 978-966-428-725-5

© Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника, 2020

З М І С Т

ГРИЦЕНКО Павло	7
Привітальне слово	
ДОРОГОВИЧ Наталія	9
Щиро про життя та наукову діяльність Миколи Лесюка	
АРКУШИН Григорій	15
Про одну західнополісько-гуцульську лексико- семантичну паралель	
АСТАФ'ЄВА Марія	21
Дивосвіт гуцульських говірок Річки та Яворова	
БАБИЧ Надія	28
Предтеча буковинської україністики	
БАЛАНДІНА Надія.	34
Медіаобраз Томаша Падури як символ українсько- польського єднання	
БАРАН Євген	46
Образ Марка Черемшини очима Наталі Семанюк (на матеріялі її спогадів)	
BUSIŁO Samanta	51
Język polski jako obcy w odmianie ogólnej akademickiej – nowe wyzwania dla glottodydaktyki polonistycznej	
ВАКУЛЕНКО Сергій	61
Деякі історичні та типологічні паралелі в розвитку румунської та української літературних мов	
ГІРНЯК Світлана	73
Михайло Ломацький – співець гуцульської слави	
ГОЛОД Роман.	80
Ідеологеми «націоналізм» та «інтернаціоналізм» у системі історіософських тлумачень Івана Франка	
ГОЛЯНИЧ Марія.	91
Дивосвіт гуцульського слова	
ГРИМАСЕВИЧ Галина.	102
Прислівникова лексика с. Ковалівка Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. у контексті говорів південно-західного наріччя	
ГРЕЩУК Василь, ГРЕЩУК Валентина	109
Гуцульські діалектні одиниці в поетичній збірці Власти Власенко «Зґарди»	
ДАНИЛЕНКО Людмила	117
Етюд про гендер, або хто в домі господар?	
ДЕРЕВ'ЯНКО Віра	
Функціонально-прагматичні аспекти чеських трансформованих	

ДИВОСВІТ ГУЦУЛЬСЬКИХ ГОВІРОК РІЧКИ ТА ЯВОРОВА

Кожна літературна мова доти жива і здібна до життя, доки має можливість, з одного боку, всисати в себе всі культурні елементи сучасності, значить збагачуватися новими термінами та висловами, відповідними до прогресу сучасної цивілізації, ...а з другого боку, доки має тенденцію збагачуватися чимраз новими елементами з питомо народного життя і з відмін та діалектів народного говору.

Іван Франко

Актуалізація національно-культурних цінностей в Україні, насамперед вагомості материнської української мови, її вільного незагроженого функціонування, цілком логічно збігається з активізацією різноманітних діалектологічних досліджень: монографічних описів окремих говірок чи говорів, тематичних груп лексики різних регіонів нерідко із реєстром окремих діалектних рис і доданими словниками диференційного типу чи глосаріями малозрозумілих (незрозумілих) слів в опублікованих творах художньої літератури.

У живій (чи то діалектній) мові заховано не тільки багатство української мови на всіх рівнях – фонетичному, лексичному, синтаксичному і т. ін. – але й тенденції їхнього розвитку. Їх виявлення посприяє логічному, вмотивованому розв'язанню багатьох мовознавчих проблем. Брак таких даних, з одного боку, не дає змоги поставити крапку в багатьох питаннях мовної кодифікації, а з іншого – спричиняє дискусії у найрізноманітніших, часто антагоністичних напрямках (наприклад, щодо кількісних та якісних параметрів лексичних запозичень, західно-чи центральноукраїнських рис у літературному стандарті української мови; невинновданого наближення норми до російської мови чи справедливого базування її на рідному живомовному ґрунті). Уже тривалий час не вщухають суперечки про прийнятні правописні норми в українській мові, нові редакції українського правопису змінюють попередні, а доконечної, вичерпної й ґрунтовної аргументації немає й досі, бо відсутня повна картина правдивого функціонування мови на різних рівнях і на всьому ареалі її поширення, а, отже, цілком слушними й дуже своєчасними на книжкових полицях як учених-лінгвістів, так і просто шанувальників українського слова є діалектні словники. Словник гуцульських говірок Річки та Яворова у чотирьох книгах, перша із яких вийшла друком в 2014 році [1], також сприятиме, сподіваємося, поступу у цьому напрямку, а введений у науковий обіг новий, значний за обсягом, фахово зібраний і проаналізований та належно лексикографічно оформлений фактичний матеріал становитиме евристичний потенціал для лінгвістів (і не тільки).

Села Річка та Яворів, що в самому осерді Косівщини і які стали об'єктом лексикографічного опрацювання, межують між собою. Перші письмові згадки про них датовані 17-им століттям, а розташовані вони в мальовничій частині Покутсько-Буковинських Карпат, однорідні в мовному плані і немалі за чисельністю: у них загалом проживає 4,5 тис. осіб. Тут колись відомі далеко за межами не лише Гуцульщини, але й України майстрів народного декоративно-прикладного мистецтва. Від народного майстра, класика гуцульського різьблення Юрія Шкрібляка (1822 – 1884) з Яворова, беруть свій початок знамениті династії різьбярів Шкрібляків (Токарюкових) і Корпанюків (Бульбакових). Знаменитий різьбяр Марко Мегадинюк (1842–1912) заклав основи річківської школи різьби з інкрустацією. Відомі річківські династії: різьбярів (Кіщуки – Онуфришині, Тонюки – Єкобові, Греліняки – Семенові); майстрів з випалювання (Грималюки – Юроччині), найвищим представником якої був заслужений майстер народної творчості України Іван Грималюк (1904–1989). Різьбярі, бондарі, мосяжники, майстри гуцульської архітектури, столярі, килимарі, ліжникарки, писанкарки, вишивальниці – ледь не в кожній хаті.

Це дуже давній край (водночас цілком сучасний), який захоче в собі багато архайки, цікавих фактів різних страт життєвого шляху людини: етнічної; побутової; сприйняття природи і себе в природі; ремесла й ужиткового мистецтва; міжособистісних стосунків; колоритних, закорінених у природу, невіддільних від неї, а часом навіть містичних обрядів і обрядових дій, які супроводжують людину від народження аж до її смерті. Недарма в усі часи він вабив до себе письменників і художників, етнографів і фольклористів.

У Словнику представлено усі тематичні групи лексики. Це забезпечено, зокрема, використанням для збору говіркового матеріалу апробованих часом і фахівцями-діалектологами методичних матеріалів, питальників, а також досвіду попередників-лексикографів гуцульського і суміжних регіонів функціонування українського живого слова (напр. [2 – 4]).

До реєстру Словника включено насамперед лексику, пов'язану з традиційним побутом, господарською діяльністю, звичаями, обрядами – усім, що репрезентує матеріальну й духовну культуру гуцулів. Це насамперед лексеми, які репрезентують характерні гуцульські реалії, іноді дуже раритетні у вимірах як речових, так і віртуальних. Структура словникової статті містить реєстрове слово, і контекст-ілюстрацію. До граматичної характеристики, тлумачення членів іменників, вказівка про належність до граматичного роду; позначки *sg. f.* і *pl.* при прикметниках, дієприкметниках та порядкових числівниках, які традиційно подано у формі чоловічого роду (за винятком відсутності таких у говірці: наприклад, *дойна, слова* і под.), наведено закінчення жіночого й середнього роду та форми множини.

При дієсловах, поданих у формі інфінітива, наведено (скорочено чи повністю) основні особові форми із урахуванням (якщо вони наявні) морфологічних

чергувань: 1-а та 3-я особа однини і 3-я особа множини; вказівка на видову належність (доконаний чи недоконаний вид). При дієсловах, що не мають форми 1-ї особи однини, подано форми 3-ї особи однини і 3-ї особи множини. Зворотню частку **си** (яка в говірці є відокремленою і може вживатися як у препозиції, так і в постпозиції, навіть через кілька слів від відповідного дієслова) незалежно від її місця в реченні-ілюстрації – в реєстровому слові подаємо в постпозиції: наприклад, **вадити си**. Для багатозначних слів першими наведено найпоширеніші і прямі значення, після чого подано переносні, стилістично марковані та спільні з літературно-нормативними. До словника частково увійшла також лексика, зафіксована й Словником української мови, якщо ці слова мають відмінне значення або вирізняються невластивими літературній нормі похідними формами. У реєстрі та ілюстраціях і додатках вміщено ономастичний фактаж сіл: передусім топонімний та антропонімний. Омоніми та словотвірні варіанти лексем, різновидові форми дієслів подано в різних словникових статтях. Послідовно зроблено відсилення до споріднених (лексично чи семантично) слів. Фразеологізми, ідіоми, різні типи усталених виразів розміщено за їх опорними словами.

Особлива увага у Словнику приділена ілюстраціям зі спонтанного мовлення, оскільки саме через них адекватно постає світобудова гуцулів, розкривається серцевина повсякденного життя, становлення й ієрархія стосунків у родині, селі, ставлення до сусідніх (ближчих і дальших) етнічних груп, сприйняття своєї окремішності. Враховуючи виняткову важливість ілюстрацій, намагаємося, щоб вони відповідали таким вимогам:

1) ілюстративні вислови невимушені, «живі», записані безпосередньо з уст інформаторів, а не змодельовані у віддаленому від досліджуваної говірки кабінеті;

2) змістова відповідність і повнота в презентації семантики слівника;

3) усвідомлена «вичерпна обмеженість» – розкрити суть процесу, реалії, поняття «просторово» обмеженим текстом;

4) певна (евентуальна) документальність (для роз'яснення чи увиразнення тлумачення, або презентації реального «життя» слова в говірці фігурують, зазвичай, реальні мовці сіл Річка або Яворів; присутність в ілюстраціях реальних топонімів та антропонімів);

5) для розширення кола користувачів, тобто, щоб використання (читання і розуміння) Словника не вимагало спеціальної філологічної (діалектологічної) підготовки, відтворюючи особливості говірки, ілюстративний матеріал подано у спрощено-транскрипційному записі¹.

¹ Транскрипційні знаки, які будуть використані в подальших ілюстраціях цієї статті:

i' – і з наближенням у вимові до *u*;

i'' – і з наближенням у вимові до *e*;

u' – *u* з наближенням у вимові до *i*;

u'' – *u* з наближенням у вимові до *e*;

e' – *e* з наближенням у вимові до *i*;

e'' – *e* з наближенням у вимові до *a*;

Спрощеність транскрипції полягає в тому, що деякі звукові особливості еліміновано, тобто графічно відтворено фонему (інваріант), а не звук (конкретний вияв звука). Здебільшого це стосується позиційного (у новозакритому складі) звучання рефлексів давнього *о у проміжному звукові між [і] та [и], який транскрибуємо [і^н] (в'н, н'ч, ж'нка, бі'к, Р'здео, рі'к, лі'жни'к та ін.); чи так званого закритого [ô]: у тексті ілюстрацій, залежно від позиції – сусідства з іншими звуками, передано його як [о] чи [ў] (олбедати' сї', олпецок, олвечка, убери'тати' ми, передано його як [о] чи [ў] (олбедати' сї', олпецок, олвечка, убери'тати' ми, убізери'тати', ўжелни'тати', ўлуфко та ін.); вияву фонем [и] і [и^н] (ви'штри'кнути', ви'шл'к'е, лі'жни'к, При'сілі'п) тощо. З метою спрощення транскрипційних записів не відображено у транскрипції також характерне для говірки Річки та Яворова пом'якшення приголосних д, н, т перед голосними и та е (ди'тати'н'е, й'єліни'ц'а, лни'тати'ц'а, тєлі'нка, тєта та ін.)

Ілюстрації можуть бути різними за обсягом (одне-два речення чи й більший уривок тексту); крім розмовного тексту використовуються фразеологізми, приказки, загадки чи фрагменти гуцульських коломийок (співанок). Кілька наступних прикладів словникових статей ілюструють сказане.

БАЛАМУТА [баламута], sg. f., ж. Життєві турботи, труднощі, проблеми, клопоти. Без баламути' с'в'іт ні' перебути', а бес'імерті' – ні' ўімерті' (приказка). Див. також дочініні, каламоція (3).

ВАСИЛЬ [Васи'л'], -я, mn. -і, -ів, ч., клічн. Васй! Василь, чоловіче ім'я. Ми' тут у'л'косто з І'ваном Діми'трови'м нараху'вали', що ў'Піри'пор'і і'було ні' ду'л'с'ек' у' два Васи'л'ї. У' Ікожд'і Іхак'і буў Васи'л', а то і' два. А тєлєр ч'лєс'ні' кладі'т у'мін'є Васи'л'.

ВАТЕРНИК [валтерні'к], -а, mn. -и, -ів, ч. Місце (у полонині, бутині), де розпалюють ватру. У' полони'ні і'ватаг' і'роби'т пол'р'єдок з' молотком. У' сімєй' де валтерні'к, тал'к'у'ї пл'ац на зем'ині', де і'роби'т ци' ні'вєлі'к'у і'єнку т'ї'тєл'и' кладе' сї' і'ватру. На ци' і'ватр'і і'ватаг' є'р'ї'а ци' вал'ри'т у'л'с'є, що т'ї'рєдє і'роби'т біри'нзу, і'вурду, вал'ри'т ку'лєшу. А бут'ї'налі' і'ватру кладі'т у' ко'лі'н'б'ї, т'ї'т' і'коло і'того валтерні'ка сп'ї'ут. У'ноч'є ко'ті'р'ї' сї' про'л'ї'тєл'є, тої' покладе' у'л'к'є' дру'ї'во т'ї'т' т'ї'рох' у' п'ї'д'ш'ї'туркне і'ватру, б'ї' ні' і'єлі'єл'є.

ГОРГОЛИЦЯ [гор'голиц'а], mn. -і, -иц, ж., зоол. 1. Довгоносик комірний (Calandra granaria). Та гал'зул'ка, що залєоди'т ци' у' зіб'ї'ж'у, назі'ї'ває сї' і'гор'голиц'є. 2. збірн. Довгоносик комірний (Calandra granaria). У' нас п'ї'єлі'ні'ц'є і'було ч'є'л'є'л'є, та гєт і'гор'голиц'а потол'ч'ї'ла.

ê – о з наближенням у вимові до у;

ĩ – нескладовий і;

ũ – нескладовий у;

z – передньоязиково-зубна дзвінка африката dz;

˘ – (апостроф) угорі біля літери передає м'якість приголосних;

˙ – (хрєпка) вгорі біля літери передає пом'якшення приголосних;

˚ – (кутик) праворуч унизу біля літери – часткове оглушення дзвінких приголосних;

ː – (двохрєпка) передає довготу чи подвоєння приголосних звуків;

ˑ – (вертикальна риска) в наголошеному складі перед буквою голосного звука чи наголошеного голосного перед голосним позначає наголос.

ЖЕБИВСКИЙ [ж'еби'ўск'и^е], -а, -е, -і. Жаб'ївський, який походить із Жаб'я (тепер Верховина) чи мешкає тут; властивий Жаб'ю; верховинський. *Та наї солб'ї засп'ївайу нї Ісейї, нї Ітойї, солроч'е'чка ви'шї'вана у Іл'убк'ї ж'еби'ўскоїї* (співанка). Див. також **ЖЕБ'ІВСКИЙ**.

ІВОРИВ [йі^еволрі'ў], -а, ч., *тол.* Яворів, те саме, що **ЄВОРИВ**. *Ци' йа ж толб'ї нї калзала, Іми'лі'ї мї'ї Йур'ї'у, та ци' белрі^е, ци' нї белрі^е – полбу'тї нї й'м'ї'у. У Іхак'ї йа нї замелту, бо си' нї х'їл'ейу, полметї'н'ї нї Івї'мету – руч'їк'у^е нї валл'ейу. Ту'ї мї'соч'їк'у^е нї полми'ї'у, бо руч'їк'у^е нї Імоч'у, а Іватерку нї на-клалду, бо талк'у^е нї Іхоч'у. На Ізі'му мї' тїраба пїрач'к'ї, на Іл'їто – салпач'к'ї, ли'ш нї Інаїдеш у Й'е'волров'ї над Імене сп'їлвач'к'ї* (співанка).

НАРІК [Інарі'к], *присл.* Наступного року. *Даї, ІБоже, албу'х у здолроўїу ш'ї доч'їкалі'ї Інарі'к Рї'здїво с'в'їткуІвату'ї*.

ПАМНЄТЛИВИЙ [памін'єтлі'ві'ї], -а, -е, -і. Який має добру пам'ять, легко запам'ятовує. *Йа молоддоў талка Ібула памн'єтлі'їва, шо албу'х раз уїчула сл'їванку, – то ўже переїмї'ла*.

РАЖЄТИ [ралж'єті], -ю, -я, -ют, *недок.* Вражати, завдавати болю, торкаючись рани, болючого місця. *Й'єк йа солб'ї нагалдайу таї за Нї'коллоч'ка, Іколо Ісерц'а мї' ралж'єйа тоїнен'ка солроч'ка. Й'єк йа солб'ї нагалдайу таї за Нї'колли'ну, йа нї Ігон'а зоднуІвату'ї до Івеч'є'ра Ін'ї'ну* (співанка).

Ілюстрації у Словникові мають самодостатнє значення: іноді засвідчують, крім лексичного, також цікаві, притаманні говірці, особливості інших мовних рівнів.

Фонетичні: наявність рельєфної гуцульської звукової риси – перезвуку [а] > [е] після м'яких, шиплячих чи африкати із найширшою фонетичною презентацією результатів: від [е] через ряд «перехідних» звуків *е'*, *ї'*, аж до [і] (І'єблук'о, І'єма, Іж'єба, Іш'єпка, Іш'єс'к'ї, фл'єшка – 'пляшка', Й'єволрі'ў, Іж'єбїї); вимова ненаголошених [о] > [о'] (ко'Іжух, полл'є'но'ў, ко'Іму); наявність м'яких звуків [г'], [к'] (Іг'єг'а, Іг'ї'ч'ї'на, к'ї'г'нутї); засвідчено факт яскраво вираженого обниження наголошеного вокалізму [и] > [и'] (Іг'є'ндрї, Іг'є'шка, драл'ні'ц'а, здвї'є, й'їл'ї'ц'а, Іми'тї, п'їри'ч'ка), а після африкати [ч'] і пом'якшеного [к'] у прикметникових закінченнях незалежно від наголосу – [е] > [е'] (Івеч'є'р, й'їч'є'ре, зал'ч'є'рті, гл'ї'бок'є', шл'ї'рок'є', п'їл'ач'є', Ікон'ч'є'); специфічний вияв фонем [и] (< рефлекс **і* та **ї*) у проміжному звукові між [и] та [і] та особлива, без пом'якшення попередніх приголосних, рефлексія давнього **о* у проміжному звукові між [і] та [и], про що йшлося вище; відсутність подвоєння кінцевого приголосного основи в іменниках середнього роду колишньої -jō-основи (жу'їк'є – 'життя', шу'їк'є – 'шиття', зналк'є – 'знаття', Із'їл'ї – 'зілля', пралн'є – 'прання', Полл'їс'ї – 'Полісся', волрі'є'н'ї – 'вориння') та ін.

Морфологічні: закінчення -ов [оў] в орудн. відм. одн. іменників, займенників, прикметників та дієприкметників жіночого роду (ру'їкоў, нолгоў, толбоў, солбоў, зел'єноў, Ідовгоў, намал'єваноў); -ови в дав. і місц. відм. одн. іменників другої відміни чол. роду і дав. відм. одн. середн. роду (І'ївановї, ч'ол'є'їковї,

іпаків); лексема *герої́єнка* – експрес. 'хустка' чи 'стара хустка' (звичайного розміру) або *стал'єнка* – 'бартка' – формальні деминутиви, які передають нейтральну сему та ін.

Синтаксичні: *Ої, по їдубіу дрімне їлїс'кї, по їдубіу, по їдубіу, їа про їрїцк'їх лєг'їлнїк'їу їїволї'їск'їх їл'їбїу*. Бачимо значення допустовості, виражене прийменниковою граматичною конструкцією *про* + знах. відм. на протиставленні літературній нормі – прийменникова конструкція *незважаючи на* або *попри* + знах. чи без + род.; *Мї'їнї за Федору нї'їдаїно роскаїзали, їа нї'ї знала, що їне ви'їшївала, тї'ї що та старовїцка солроч'ка в Галф'їїї вї'їд Федору*. Маємо значення об'єктного відношення (об'єкт дії, предмет думки, розмови, турботи), виражене прийменниковою граматичною конструкцією (*за Федору*) *за* + знах. відм. на протиставленні літературній нормі – прийменникова конструкція *про* + знах. відм. (*про Федору*); *Галнус'а Олєксї'на з Їлуга нам фалм'їл'їїа: їайї їмама Галф'їїа Їїлалка Далнї'їлкого, а мї'ї їр'їе'а – то солб'ї їр'їн'ї*. Тут значення посесивності (*нам фалм'їл'їїа*), виражене безприйменниковою граматичною конструкцією з дав. відм. на протиставленні літературній нормі – конструкція з присвійним займенником (*наша родина*); значення словосполук *ї'їк'ї'ї завелї'їк'ї'ї, ї'їк'ї'ї зєро'їзумнї'ї, ї'їк'ї'ї залтеплї'ї, ї'їк'ї'ї залфаїнї'ї, ї'їк'ї'ї залдужї'ї* – 'наскільки великий (розумний, теплий, **файний**, дужий)'; *шо то за їч'їмне, шо то за солб'ї'їтнї'ї* – 'дуже чемний (лагідний, слухняний), дуже працьовитий'; *залг'їїбоклї'ї* – 'завглибшки', *залшї'їрок'ї'ї* – 'завширшки'; препозитивне вживання частки *сї'ї* – 'ої', навіть через кілька слів від дієслова та ін.

Окремі реєстрові слова допомагають з'ясувати процес і наслідки адаптації запозичень у фонетичному й структурному аспектах (*бал'їах'а* – 'багач', *їбадєлї'ї* – 'оглядати хворого', *балкал* – 'скляна кружка з ручкою', *пл'їац* – 'місце', *ф'їїранк'ї* – 'занавіска'), за винятком, якщо ці параметри збігаються з літературною нормою мови-реципієнта (*їбануш* – 'густа каша із кукурудзяної муки, зварена в казанїу на сметанї', *їбантї'ї*, *банї'їватї'ї*) чи мови-джерела (*васї'їїїага*, *оберїл'їїтї*); сподї творення говіркових термінів (*балб'їна* – 'велика катушка з намотаними дротом, нитками тощо', *баїїнет* – 'колій, довгий вузький ніж, яким колють свиней', *балн'єнка* – 'широка сокира, якою розколюють товсті дерев'яні колоди (переважно навіплї) та ін.

Робота над словником, яка триває досї, захоплююча і водночас дуже складна. Особливо відчуваю це, оскільки не є професійним філологом (діалектологом-лексикографом), хоч математичний склад мислення і, найважливіше, знання рідної говірки та місцевих реалїй (народилася, виросла, навчалася і тривалий час маю говіркою) дуже допомагають. Головні проблеми, із якими повсякчас доводиться стикатися, – це: узгодження транскрибування фактичної вимови з уніфікованою до зафіксованого діалектного явища (їдеться про написання *разом*, *окремо*, через дефіс, прийменника з іменником, прислівників); «пручання» чи навіть

спротив живого мовлення вузьким рамками літературної орфографії, спробам тлумачення окремих (чи й групи) лексем (особливо це стосується слів, які мають семик, не співвідносні з іншими говорами чи літературною мовою, як, наприклад, заворотні дієслова *укріч'ятим' сь*, *успіватим' сь*, *угуль'ятим' сь*, *уфалитим' сь*, *уголоситим' сь*, які передають значення інтенсивності, тривалості, вичерпності дії, «збудоване» на семі відповідного безпрефіксного незворотного дієслова *кріч'ятим'*, *співатим'*, *гуль'ятим'*, *фалитим'*, *голоситим'*).

Але щоразу, занурюючись у живодаїні глибини народного слова, не хочеться зв'язати на якісь другорядні технічні, передусім графічні, труднощі в оформленні багатющого лексичного матеріалу, кожна сторінка якого рясніє новаціями для української лексикології зокрема і славістики загалом.

Великою і неоправною втратою для довершення цього лінгвістичного проєкту є відхід у кращі світи моєї мамі Параски Соломійчук, чий досвід і глибокі знання матеріального й духовного світу гуцулів Річки та Яворова винятково прислухалися при зборі фактичного лексичного матеріалу, та співавторки першої книги Словника, моєї подруги, відомої мовознавиці, старшої наукової співробітниці Інституту української мови НАН України Ганни Воронич, перед світлою пам'яттю яких низько схиляю голову. Також висловлюю щирі подяку глибокошанованому Миколі Петровичу Лесюку, відомому мовознавцеві, докторові філологічних наук, професорові за фахову допомогу і підтримку при підготовці Словника.

1. Астаф'єва М. М., Воронич Г. В. Словник гуцульських говірок : у 4-х книгах. Кн. 1. Скриптурів перше: А – Ж. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014. 516 с. + 8 іл.

2. Дренделівський Й. О. Програма для збирання матеріалів до лексичного атласу української мови. Київ : Наукова думка, 1984. 308 с.

3. Сабараш І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород : Поліграфцентр «Пра», 2008. 480 с.

4. Хабзай Н. В., Ястремишук Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г. Гуцульські світи. Лексикон. Львів : Інститут українства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2013. 668 с.